

Інтимна та філософська лірика М.Вінграновського як спосіб вираження глибини авторського світовідчуття та тонкого майстра художнього слова

Криворученко С.В.,
учитель української мови і літератури
Первомайської ЗОШ І-ІІІ ст. № 9

Методична розробка уроку на тему "Інтимна та філософська лірика М.Вінграновського як спосіб вираження глибини авторського світовідчуття та тонкого майстра художнього слова. Вивчення мотивів та художньої тропіки поезій «У синьому небі я висіяв ліс...», "Чорна райдуга", "Сеньйорито акаціє, добрий вечір...", "Прилетіли коні – вдарили в скроні", розроблений за моделлю сучасного уроку української літератури, запропонованою В.І.Шуляром.

Перебіг уроку

Тема: Інтимна та філософська лірика М.Вінграновського як спосіб вираження глибини авторського світовідчуття та тонкого майстра художнього слова. Вивчення мотивів та художньої тропіки поезій "У синьому небі я висіяв ліс...", "Чорна райдуга", "Сеньйорито акаціє, добрий вечір...", "Прилетіли коні – вдарили в скроні".

Мета:

навчальна: розкрити основні мотиви творчості Миколи Вінграновського, визначити домінуючі ознаки авторської манери письма та притаманні йому творчому доробку художні засоби;

розвивальна: розвивати навички аналізу змісту художнього твору, вміння виявляти стилістичні засоби в текстовому просторі художнього твору й пояснювати їх значущість, а також вміння вільно й чітко висловлювати свою думку щодо розглянутої поезії;

виховна: формувати духовну особистість, яка б шанобливо ставилась до творчої особистості та результатів її праці, цінувала надбання мистецтва та культури, відчувала естетичну привабливість поетичного слова й усвідомлювала значущість почуття любові в житті людини.

Очікувані результати: учні володіють знаннями про основні мотиви творчості письменника, вміють виразно і вдумливо читати його поезії, характеризувати їх, визначати риси індивідуального стилю письменника, висловлювати власні думки та враження щодо ідейно-тематичного твору та засобів його втілення.

Обладнання: портрет письменника, видання його творів, плеєкати до поезій – "У синьому небі я висіяв ліс..."
<http://www.playcast.ru/view/10031997/a15f7326599dc8e6a9922c049daafce398554438pl>,
"Чорна райдуга"
<http://www.playcast.ru/view/10030652/9ca8a8c72d8ce2651d8fb50a3cc1d8f5be901c3fpl>,
"Сеньйорито акаціє, добрий вечір..."
<http://www.playcast.ru/view/10077840/bdd2a49e92285051ab4de46ea228df617a705970pl>,
"Прилетіли коні – вдарили в скроні"
<http://www.playcast.ru/view/10032378/55e28f169fd70e77f3325ddecba70724867197bp1>
(Криворученко С.В., учитель української мови та літератури ЗОШ І-ІІІ ст. №9), схеми аналізу творів.

Тип уроку: Урок вивчення художнього твору

Методи та прийоми роботи на уроці: слово вчителя, евристична бесіда, постановка проблемних запитань, робота з текстом, пообразний та ідейно-тематичний аналіз твору, лінгвостилістичний аналіз вірша, розповідь, виразне читання поезії.

Міжпредметні зв'язки: українська мова, музичне мистецтво, ІКТ.

Нам слів таких потрібно від поетів,
Щоб не піднять з душі, як небо не піднять.

М.Вінграновський

Перебіг уроку

I. Вступне слово-звернення вчителя до учнів-читачів.

"Це стихія, у якій цілковито відсутня якась навмисна спрямованість, передбачуваність. Постійне переливання настроїв, станів, натхненна гра уяви. Але в цій стихії є тремке ядро, осердя, навколо якого розгортається життя душі: народ, нація, Україна... Це просто те, чим живе його душа", - саме так охарактеризував художню мову мислення Миколи Вінграновського літературознавець і критик Іван Дзюба. Сьогодні ми спробуємо переконатися в цьому.

– **Літературно-мистецька хвилинка.**

Один-два учні зачитують по одній строфі з віршів Миколи Вінграновського, які їх найбільше вразили. Далі коментують, чим саме сподобалися прочитані рядки.

Учитель. Зверніть увагу на епіграф сьогоднішнього уроку: "Нам слів таких потрібно від поетів, Щоб не піднять з душі, як небо не піднять". Саме так характеризує Микола Вінграновський справжність поезії. Якщо творити, то чисто, щиро, щоб зачіпало душу людську. Можливо, саме тому нас настільки вражають рядки його поезій.

- Життєва ситуація письменника.

Учитель. Скажіть, будь ласка, чому ще поезія Миколи Вінграновського так близька нам? Що єднає нас із цією особистістю?

Учень 1. Для нас, мешканців Первомайщини, особливо важливо знати життєвий і творчий шлях Миколи Вінграновського, оскільки він був, і назавжди залишиться нашим земляком.

Учень 2. Цікаво ознайомитися з художнім світом письменника, світогляд якого формувався у тому навколишньому середовищі, у якому живемо ми сьогодні.

II. Орієнтаційно-прогностична лінія літературної освіти

Повідомлення теми уроку, читацьких завдань

Учитель. Дійсно, рідний край, земля, на якій проходять дитячі роки людини, у час її становлення, суттєві у формуванні світогляду особистості, а тим більше обдарованої. Вам уже знайома біографія Миколи Вінграновського, шляхи його зростання як письменника, кіномитця. Сьогодні ми спробуємо пізнати багатство внутрішнього світу цієї особистості, глибше занурившись у зміст поетичних творів збірки "Цю жінку я люблю" та визначивши своєрідність добору художніх засобів для його втілення.

Робота буде колективною. Наше завдання – здійснити аналіз образів, ідейно-тематичного змісту та системи використаних художніх засобів у поезіях М. Вінграновського за відповідною схемою.

III. Змістово-пошуковий компонент літературної освіти

Учитель. Перш, ніж розпочати роботу над текстом, важливо дізнатися про історію створення збірки інтимної лірики поета. Тож яке місце посідає інтимна лірика у творчості Миколи Вінграновського?

Учень. У 1990 році виходить збірка "Цю жінку я люблю", до якої увійшли твори більш як тридцятилітнього відрізка творчості. Безсумнівно, це одна з найкращих в українському письменстві книжок про любов. Відкривається збірка віршом "Сеньйорито акаціє, добрий вечір...".

На думку письменника, людина, що не вмєє кохати й не цінує почуттів інших, - убога. Почуття любові виступає у Вінграновського силою, що надихає й відроджує, що може врятувати людське серце від зубожіння. Вона для нього – у всьому житті.

IV. Операційно-діяльнісний компонент літературної освіти

- Етап ціннісно зорієнтованого сприйняття й осмислення тканини художнього твору
Робота з текстами. Аналіз вірша "Сеньйорито акаціє, добрий вечір..." учнями І групи.

4.1. Сприйняття поезії у виконанні вчителя (перегляд плейкасту "Сеньйорито акаціє, добрий вечір...").

4.2. Словникова робота

Учитель: Що означає слово "сеньйорито"? Якого походження?

Учень: Сеньйора – жінка. Сеньйорита – іспанською дівчина, звертання до неодружених жінок.

4.3. Постановка системи запитань-орієнтирів

Учитель: Скажіть, будь ласка, як співвідносять темп-тембр-інтонацію прочитання поезії з дібраною мелодією та зображеннями? Якими вони є за емоційним навантаженням? Чи передають настрій ліричного героя?

Учень: Перед нами постає картина осені, осені сезонної та осені в житті людини. Разом з тим, відчуваємо, що внутрішній стан ліричного героя напружений, бо зумовлений зустріччю з жінкою, взаємини з якою не склалися. Відповідно, на мою думку, настроєвість поезії лірична, мінорна. Дібрані картини, музика й спосіб прочитання відповідають емоційному забарвленню поезії.

Учитель. Яка алегорична, незвична картина постає перед читачем? З ким усе-таки зустрівся ліричний герой – побачив дерево чи людину?

Учень. Ліричний герой зустрів жінку, до якої відчував пристрасть. З поезії зрозуміло, що почуття ще тліють, хоч герой уважав їх забутими.

Учитель. Як звертається ліричний герой до своєї коханої? І якою ж тоді постає вона – жінка-акація?

Учень. Ліричний герой звертається до неї словами "сеньйорито акаціє", "колюче щастя", "пожежо моя". Очевидно, його кохана була впевненою, відвертою, злегка погордою жінкою, яка не приховувала своїх почуттів до ліричного героя, оскільки всі підібрані форми звертання містять у собі значення "чогось гострого, колючого, невідступного".

Учитель. Що символізують слова "вогонь" і "пожежа"? Наведіть рядки з поезії для підтвердження думки.

Учень. За допомогою цих слів передано почуття ліричного героя. Кохання, яке приносило більше муки від нерозділених почуттів, ніж радості. Здавалося б, усе минулося. Але ні. Загорілася в душі пожежа, і якщо на початку вірша "осінь зійшла по плечі", то тепер — "вогонь по плечі". Ліричний герой перебуває в напруженому стані.

Учитель. З якою порою року асоціюється цвітіння акації? Яка пора року зображена у творі? Чому саме така?

Учень. Цвіт акації, характерний для весни, що найчастіше виступає символом молодості, закоханості, дуже сильний, впливовий. Зображення його в осінній період дає можливість автору показати, що коханню всі роки покірні. Адже з поезії в образі ліричного героя втілено людину зрілого віку, яка за спиною має багатий життєвий досвід.

Учитель. Яким є стан ліричного героя? Як він звертається до коханої. Наведіть приклади слів з поезії на підтвердження своєї думки.

Учень. Стан напружений, збентежений. Ставлення до коханої – поважне, шанобливе.

Учитель. Які мовні одиниці та художні тропи передають такий стан ліричного героя?

Учень. Обірвані речення, часті звертання, риторичні запитання та оклики, неоднакова довжина рядка, ритмомелодика вірша.

Учитель. Яку ідею утверджує автор твору?

Учень. Ідея твору: стверджується думка, що з роками почуття справжньої любові не можна нічим загасити, незалежно від того, яке це кохання – взаємне чи нерозділене.

V. Рефлексивно-корективний компонент контролю літературної освіти

❖ Представлення результатів читацької діяльності

Розгляд образів, які не були озвучені в процесі аналізу вірша, визначення мотивів та теми розглянутої поезії.

❖ Відповіді на проблемні запитання вчителя

Учитель. Які ознаки творчої майстерності М.Вінграновського можна виділити за цією поезією?

Учень. Несподівана асоціативність, значущість образних деталей, зображення пристрасті та занурення ліричного героя у свій внутрішній світ.

Учитель. Дійсно, Микола Вінграновський – один із тих поетів, який віддавався процесу творчості повністю. Саме тому кожна його поезія є неповторною, живою, емоційно та змістовно багатою. Крім того, кожен вірш зі збірки інтимної лірики письменника відтворює неординарність мислення та світосприйняття автора.

❖ Оформлення тез у зошитах (запис основних ознак творчої манери письма М. Вінграновського)

Завдання домашньої читацької роботи

Учитель розподіляє учнів на три групи. Кожній групі дає по поезії для домашнього опрацювання, зокрема визначення головних образів, ідейно-тематичного змісту та системи художніх засобів у вибраних поезіях. Для проведення повного й детального аналізу вчитель пропонує учням вдома перед роботою над текстом переглянути плейкасти:

- для поезії "У синьому небі я висіяв ліс..." - <http://www.playcast.ru/view/10031997/a15f7326599dc8e6a9922c049daafce398554438pl> ;
- для вірша "Чорна райдуга..." - <http://www.playcast.ru/view/10030652/9ca8a8c72d8ce2651d8fb50a3cc1d8f5be901c3fpl> ;
- для поезії філософського змісту "Прилетіли коні – вдарили в скроні..." - <http://www.playcast.ru/view/10032378/55e28f169fd70e77f3325ddecba70724867197bpl> .

Аналіз представити у вигляді розгорнутого запису в зошиті.

VI. Духовно-естетичний компонент літературної освіти

- Виразне читання поезії "Сеньйорито акаціє, добрий вечір..." учнями.
- Обмін враженнями про почуття любові.

VII. Оголошення результатів навчальної діяльності

VII. Заключне слово-епілог учителя

Учитель. Проблема кохання завжди актуальна. Кожен намагається зрозуміти, чи справжнє це почуття, чи витримає випробування часом, життєвими негараздами, різними спокусами. Різноманітність почуттів та типів кохання М. Вінграновський представив у збірці інтимної лірики. Сьогодні ми ознайомилися з одним його різновидом. Під час самостійного аналізу поезій ви ознайомитеся із іншими образами коханої жінки, з іншим видом стосунків. Загалом, проблему кохання автор розглядає як проблему щастя, дару Божого, що осяває життя, робить його багатим, духовно наповненим. Хай воно буде таким у кожного із вас.